

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Václava Sixty

Teorie biografie a historická věda

předkládané v roce 2021 na Ústavu českých dějin FF UK

I. Stručná charakteristika práce

Disertační práce Václava Sixty se v širokém, ale uceleném pohledu zaobírá žánrem historické biografie z hlediska teorie biografie a příkladů současné produkce v tomto žánru. Poznatky z těchto dvou okruhů konfrontuje autor s pojmem „archivu“. Předložená práce představuje zdařilý pokus z oboru teorie historiografie.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Zvolená struktura je vhodná a dobře vyargumentovaná, pouze zařazení kapitoly 4 může být předmětem diskuse (viz níže). Autor téma historické biografie kontextualizuje s prokázanou znalostí i užitím aktuální terminologie a kvalitního metodologického rámce. Sixtův text je vystavěn na rozsáhlé heuristice, přičemž zejména znalost literatury české i zahraniční provenience přesahuje obvyklý standard. Zpracováním tématu lze předloženou disertaci považovat za v české historiografii novátorskou.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

1. Struktura argumentace

Autor jasně vymezuje, jakým typem biografického výzkumu se hodlá zabývat, a které oblasti – pro mimořádnou šíři tématu – analyzovat nebude (s. 11).

Mgr. Václav Sixta je velice dobře orientován v literatuře týkající se biografického výzkumu, kterou v práci nejen staticky zmiňuje, ale kategorizuje ji, vzájemně konfrontuje různé přístupy a vhodně reflektuje v českém (československém) prostředí, včetně konstatování, že tento typ výzkumných projektů není v České republice zásadně rozvinut (s. 29). V tomto ohledu autor nepředstavuje pouze orientaci v produkci individuálních autorů, ale prokazuje znalost výzkumných center, které se věnují výzkumu biografie (např. na univerzitách v Havaji a v Oxfordu). Václav Sixta správně upozorňuje na přetrvávající důležitou relaci mezi vlivem individuálního a kolektivního v dějinách, škálováním jejich významu podle vkusu daného autora, a vstupem biografického výzkumu do tohoto pole. Oceňuji, že V. Sixta vnímá zcela odlišný kontext vývoje historické vědy konce 19. a poč. 20. století ve srovnání se současným stavem, což se nutně projevuje ve vývoji biografického výzkumu.

Ztotožňuji se Sixtovým konstatováním, že životopisné psaní jako „představení výsledků bádání“ je dnes již překonané (s. 38) s podotknutím, že však v českém případě je stále dominantní, což si vysvětluji ambicí autorů v biografii doložit, že použili všechny dostupné zdroje.

Disertační práce prozrazuje autorův rozhled nejen v historiografické produkci, ale také v oblastech literární vědy a teorie a ve filosofii. Jejich poznatky využívá s vědomím, že jsou pro poznání biografického výzkumu neopominutelné, má-li aspirovat na úplnost.

Za velmi cenný považuji Sixtův rozbor role biografie v současné historické kultuře. Václav Sixta se přitom velmi dobře vyvaroval jistému nešvaru historiků (danému profesionální deformací) posouvat současnost daleko do minulosti, tedy jako něco, co autor sám pamatuje (či pamatovali jeho předchůdci), byť se jedná o již uzavřené historické procesy. V. Sixta se proto orientuje na historiografickou produkci v letech 2009 až 2019 (srov. s. 53). Metodu výzkumu biografii, kterou autor zvolil, považuji za nosnou, neboť neaspiruje na zvládnutí veškeré relevantní biografické produkce prostřednictvím přímé analýzy jednotlivých děl, což je pro jednotlivce nemožné, ale soustřeďuje se na výpovědi o biografii, tedy reflexi těchto děl. V. Sixta metodologicky korektně vybral sestavu „paratextů“, které mu posloužily ke stanovené analýze. Za vhodnou ilustraci stavu a proměny biografického žánru považuji zvolený rozbor knižních edic, přičemž na vybraných řadách uvádí dominantní pojetí historického životopisu (svědectví, soud, vzdělání) s tím, že tyto přístupy jsou i kombinovány (srov. s. 71).

Analytickému rámci práce dobře posloužilo zařazení partie 3. 1. 6 (osobní svědectví), která přináší nástrahy spojené s otázkou autenticity tzv. přímých svědků.

Případné výtce mezi analýzy biografii prostřednictvím vnějších (paratextových) zdrojů Sixta apriori čelí rozbohem Křesťanova a Macháčkova životopisu Zdeňka Nejedlého, resp. Gustáva Husáka v podkapitole Komplex soudce a Ducháčkova Václava Chaloupeckého (podk. 3. 2. 2. Biografie jako analýza problému). Bez ohledu na tón soudů je patrné, že uvedené tři monografie vyvolaly značný ohlas a kvalitou kontrastují s dalším textem, kterému se Sixta věnuje, a to Švehlovu Magorovi.

Zařazení kapitoly č. 4 nepovažuji za zcela organické, neboť zvolený exkurz (knižní řada z let 1961–1991) nemohl logicky reflektovat narůstající teoretickou a metodologickou debatu v posledních desetiletích. Uvedená čtvrtá kapitola, tak poněkud působí dojmem, jakoby chtěl autor využít již publikované stati k rozšíření disertační práce.

Oproti tomu je naprosto neoddiskutovatelný význam kap. 5, která má parametry původního přínosu autora k tématu biografie a v českém prostoru poprvé široce a zároveň originálně rozpracovává význam „archivu“. Archiv V. Sixta přibližuje v širokém slova smyslu jako soubor stop spojených s tématem (osobou) biografického zájmu, jako systém uvažování o těchto stopách a vše doplňuje argumentací z převážně

zahraniční literatury. V. Sixta zde také kupříkladu upozorňuje na rozdílné uvažování historika a životopisce. S odkazem na Bernharda Fetze upozorňuje, nakolik je historik limitován protiřečícími si prameny, zatímco životopisec nikoliv a je tedy možno biografii odlišovat od historické vědy (srov. s. 125–126).

Doktorand v textu správně upozorňuje na panující diverzitu v biografickém přístupu, která vyplývá jednak z povahy zdrojů, které jsou dochovány k tématu (objektu) dané práce, zvolených metodologických přístupů (a/nebo jejich kombinace) a konečně také z aktuálního stavu humanitních a sociálních věd (srov. s 155–156). Nelze tedy ustavit jeden akceptovatelný vzor tvorby biografie.

Václav Sixta představil velice cennou analýzu biografického výzkumu a jeho text by měl být bezesporu publikován.

2. Formální úroveň práce

V případě některých poznámek autor odkaz ukončuje tečkou, někdy středníkem, panuje tedy nejednotnost.

Formát odkazů v poznámkách není vždy jednotný (např. s. 33, pozn. 78, s. 34, pozn. 80, s. 38, pozn. 91 aj.) a občas se vyskytují nedostatky ve formátování (pozn. 85). V textu se vyskytuje několik překlepů: občasná záměna dlouhé pomlčky a spojovníku v rozsahu stran a jiné překlepy (např. s. 80, pozn. 201; s. 125, pozn. 325 *Diie* namísto *Die*). Výskyt těchto prohřešků je ovšem únosný a před případnou publikací disertační práce jej pečlivý redaktor snadno odstraní.

Jazyk disertační práce je velmi kultivovaný a naprosto odpovídá standardům. Občasné osobněji pojaté vstupy nevybočují z hranic odborné terminologie. Za velkou přednost Sixtova textu považují jeho čtivost.

3. Práce s prameny či s materiálem

Václav Sixta v disertační práci prokázal hlubokou znalost existující literatury z hlediska širě jejího záběru i kvantity. Autor použité zdroje vystavuje kritickému zhodnocení a ty tak nejsou jen pasivní vědeckou stafáží, ale stavebním kamenem Sixtova textu. Své zdroje poměrně často a správně zařazuje do patřičných metodologických proudů a stejně tak zřetelně ukazuje, v čem spočívá význam použitých textů. Zvolené téma a jeho zpracování umožnily absenci archivních pramenů.

4. Vlastní přínos

Přínos Sixtova textu české historiografii je nesporný. Jedná se o vyspělou práci, která prokazuje nejen znalost matérie, ale schopnost na základě vlastního studia kriticky analyzovat jak konkrétní díla biografického stříhu, tak konfrontovat existující teoretické přístupy. Ve stručnosti lze Sixtovo podání hodnotit jako velmi zdařilé

zvládnutí teoretického diskurzu a jeho reflexi v české produkci žánru biografie, včetně vlastního nástinu, jak na další v případě životopisného žánru v historii postupovat (srov. např. s. 46–48).

IV. Dotazy k obhajobě

1. Proč byla v případě kap. 4 ke konfrontaci sledovaných parametrů biografie zvolena starší edice Odkazy pokrokových osobností naší minulosti, když tato edice z let 1961–1991 logicky nemohla reflektovat diskuse k pojetí biografie z posledních třiceti let?
2. Do jaké míry současná česká historická biografie drží krok s evropskou/světovou historiografií?
3. Které historické biografie české a československé předmarxistické historiografie považujete za nejhodnotnější a proč?

V. Závěr

Předběžně klasifikuji předloženou disertační práci jako prospěl.

19. srpna 2021

Jiří Lach